

РОЗДІЛ 12. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340 + 347.965.42+347.769 [477] [075.8]

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.65>

МЕДІАЦІЯ ЯК ПІЗНАННЯ: СИНЕРГЕТИЧНИЙ ПІДХІД

Гаврилюк Р.О.,

*докторка юридичних наук, професорка,
завідувачка кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6750-4340>,
e-mail: r.havrylyuk@chnu.edu.ua*

Пацурківський П.С.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри публічного права
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5081-7842>,
e-mail: p.patsurkivskyu@chnu.edu.ua*

Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як пізнання: синергетичний підхід.

В статті критично оцінюється загальноприйняте розуміння медіації як врегулювання конфлікту (спору) суб'єктами інтерсуб'єктивного відношення ними самими за допомогою медіатора. Обґрунтовується пізнавальна природа медіації. Метою статті є аналіз медіації як живої (пізнаючої) системи. Конкретними задачами дослідження виступають: з'ясування інструментальної спроможності синергетичного підходу для аналізу медіації як живої (пізнаючої) системи; аналіз мети, природи та змісту медіації як пізнання; розкриття інформаційної матриці медіації. Методологічною основою дослідження автори обрали синергетичну парадигму. В реалізації мети та конкретних задач дослідження одержано наступні основні його результати: медіація як самореферентна нелінійна процесуальна система належить до роду пізнаючих систем. Суб'єктами пізнання в ній є її сторони. Найадекватнішим методологічним інструментом її пізнання, враховуючи мету статті та конкретні задачі дослідження, є синергетична парадигма. Синергетичний дискурс здійснюється за допомогою лише йому властивого категорійно-понятійного апарату. До числа базових з підходів синергетики належать поняття: аттрактора, біфуркації, ентропії, інформації, дисипативних структур, порядку і хаосу, системної відкритості та деякі інші, які й уможливають аналіз медіації як пізнання. Фундаментальною особливістю цього пізнання є те, що його суб'єкти не ставлять перед собою спеціальних пізнавальних задач. Ці суб'єкти рефлексують з приводу їх спільних інтерсуб'єктивних практик і сенсів цих практик та набутого у них досвіду, що призвів до конфлікту (спору) між ними. Пізнання, яке здійснюється в парадигмальних межах медіації як системи, має дискурсивний характер та герменевтичну природу. Ключовим евристичним інструментом в ньому постає інформація. Сенсом цього пізнання є здобуття та використання системою необхідної інформації. Його метою є вироблення і внесення в спільно набутий досвід необхідних кореляцій і досягнення внаслідок цього якісно нового стану динамічної рівноваги взаємних цілей та інтересів суб'єктів інтерсуб'єктивного відношення, подолання стану динамічного хаосу системи й утвердження в ній нового динамічного порядку.

Ключові слова: медіація як жива (пізнаюча) система; синергетична парадигма; синергетичний дискурс; інформаційна матриця медіації; інформаційний ресурс медіації; динамічна інформація; структурна інформація; принцип невизначеності.

Havrylyuk R.O., Patsurkivskyy P.S. Mediation as a cognition: a synergistic approach.

The article critically assesses the generally accepted understanding of mediation as the settlement of a conflict (dispute) by the subjects of intersubjective relations by themselves with the help of a mediator. The author substantiates the cognitive nature of mediation. The purpose of the article is to analyze mediation as a living (cognitive) system. The specific objectives of the study are as follows: to clarify the instrumental capacity of the synergistic approach for analyzing mediation as a living (cognitive) system; to analyze the purpose, nature and content of mediation as cognition; to reveal the information matrix of mediation. The authors chose the synergistic paradigm as the methodological basis of the study.

In pursuit of the aim and specific objectives of the study, the following main results were obtained: mediation as a self-referential nonlinear procedural system belongs to the genus of cognitive systems. The subjects of cognition in it are its parties. The most adequate methodological tool for its cognition, given the purpose of the article and the specific objectives of the study, is the synergistic paradigm. Synergetic discourse is carried out with the help of a category and conceptual apparatus that is unique to it. Among the basic approaches of synergetics are the concepts of attractor, bifurcation, entropy, information, dissipative structures, order and chaos, systemic openness, and some others, which make it possible to analyze mediation as cognition. A fundamental feature of this cognition is that its subjects do not set themselves special cognitive tasks. These subjects reflect on their common intersubjective practices and the meanings of these practices and the experience gained in them, which led to a conflict (dispute) between them. Cognition, which is carried out within the paradigmatic framework of mediation as a system, is discursive and hermeneutic in nature. The key heuristic tool in it is information. The meaning of this cognition is the acquisition and use of the necessary information by the system. Its purpose is to develop and introduce the necessary correlations into the jointly acquired experience and, as a result, to achieve a qualitatively new state of dynamic balance of mutual goals and interests of the subjects of the intersubjective relationship, to overcome the state of dynamic chaos of the system and to establish a new dynamic order in it.

Key words: mediation as a living (cognitive) system; synergistic paradigm; synergistic discourse; mediation information matrix; mediation information resource; dynamic information; structural information; uncertainty principle.

Постановка проблеми. Останні десятиліття виявилися особливо плідними для розвитку медіації як явища суспільної дійсності та системи знань про неї. Чи не найінтегральнішим показником першого є перетворення медіації у розвинутих суспільствах світу у легітимний рівноцінний державному судочинству феномен, не дивлячись на те, що останнє налічує цілі тисячоліття. Паритет медіації та державного судочинства як легітимних рівноцінних систем врегулювання конфліктів (спорів) де-юре уже має місце і в Україні.

Таким же найконцентрованішим показником розвитку знань про медіацію можна вважати появу цілого ряду пізнавальних традицій, які вивчають її з різних точок зору за допомогою різних пізнавальних підходів – антропосоціокультурного, системного, функціонального, генетичного та ряду інших. Спільним для усіх цих підходів до вивчення медіації є те, що вони суголосно вбачають квінтесенцію її природи у врегулюванні конфліктів (спорів) суб'єктів інтерсуб'єктних відносин ними самими при допомозі медіатора [1; 2; 3; 4; 5; 6]. Не дивно, що і вітчизняний законодавець поділяє це бачення [7].

Однак при більш ретельному аналізі явища медіації з'ясовується, що власне врегулювання конфлікту (спору) сторін інтерсуб'єктивного відношення – це уже кінцевий продукт медіації, її результат, а не власне вона сама. То що ж тоді медіація насправді? Можливо, процес врегулювання конфлікту (спору) його сторонами при допомозі медіатора? Але й при такому підході, на нашу думку, з поля зору дослідника зникає щось найбільш суттєве у медіації, власне її сутність, яка і робить медіацію не тільки можливою, але й успішною.

Очевидно, що для відповіді на вищезазначене питання слід по-іншому поглянути на природу медіації, застосувати до її пізнання новий методологічний інструментарій, який би парадигмально відрізнявся від того пізнавального арсеналу, який зазвичай застосовується до аналізу медіації як суспільного явища. При цьому, на нашу думку, слід виходити із того уже відомого факту, що медіація є відкритою процесуальною самореферентною соціальною системою, спроможною не тільки відтворювати, але й пізнавати саму себе [1, С. 196–207].

Метою статті є аналіз медіації як живої (пізнаючої) системи. **Конкретними задачами** дослідження виступають: з'ясування інструментальної спроможності синергетичного підходу для аналізу медіації як живої (пізнаючої) системи; аналіз мети, природи та змісту медіації як пізнання; розкриття інформаційної матриці медіації. **Методологічною основою** дослідження автори обрали синергетичну парадигму.

Виклад основних результатів дослідження вважаємо за необхідне розпочати зі з'ясування квінтесенції синергетичної парадигми та її ключових властивостей, оскільки для досліджень природи медіації цей підхід застосовується вперше. Та й для пізнання інших об'єктів процесуального типу він застосовується по нині час від часу, в тім числі і для дослідження антропосоціокультурних систем, істинну природу яких розкрити поза ним по суті неможливо. Очевидно, основною причиною цього явища є домінування по даний час у пізнанні класичних стандартів науковості, розроблених для пізнання несиستمних властивостей об'єктів дійсності. Медіація ж належить до живих пізнаючих систем.

Спеціальний аналіз об'єктів процесуального типу з пізнавальних підходів синергетичної парадигми, яка ще тільки формувалася, було розпочато наприкінці шістдесятих – початку сімдесятих років минулого століття чилійськими нейробіологами Умберто Матураною і Франціско Варелою. Зокрема, вони у дослідженні «Дерево пізнання», яке згодом стало світовим науковим бестселером, довели, що будь-яка дія живої системи є пізнанням, яке, в свою чергу, водночас є дією. Вищезазначені дослідники живих систем дійшли неспростовного висновку, що «пізнання є дією пізнаючого; воно укорінене в самому бутті пізнаючого як живої сутності...» [8, Р. 26]. Проте і пізнаюча система, відповідно до їх концепції, зазнає на собі неминучого впливу процесу пізнання, хоча цей вплив не завжди адекватний мірі впливу процесу пізнання на неї. Але в усіх випадках цей вплив викликає в такій системі неминучу рефлексію. «Рефлексія, – наголошують вони, – це процес пізнання того, як ми пізнаєм. Це акт звернення до самих себе» [8, Р. 26].

Перевіривши багаторазово свої теоретичні напрацювання експериментально, У. Матурана та Ф. Варела наступним чином формулюють їх розуміння квінтесенції синергетичної парадигми пізнання: «*Пізнання пізнання примушує... нас з непорушною пильністю ставитися до спокуси визначеності... усвідомлювати, що визначеність не є доказом істинності... розуміти, що світ, який бачить кожен із нас, не є цей (визначений) світ, а тільки деякий світ, який ми створюємо з іншими. Воно примушує нас розуміти, що світ стане іншим, як тільки ми станемо жити по-іншому. Воно примушує нас тому, що коли ми знаємо, ми не можемо заперечувати ні перед собою, ні перед іншими, що ми знаємо»* [8, Р. 245]. Цією непереборною силою в однаковій мірі наділені як пізнання, так і одержане внаслідок нього знання.

У якості спеціального світоглядного методологічного ключа до пізнання і розуміння медіації як самореферентної системи може бути застосоване обґрунтоване У. Матураною та Ф. Варелою стосовно живих пізнаючих систем положення про те, що *regretum mobile* цих систем є їх одвічні внутрішні суперечності та конфлікти, які ніколи не можуть бути розв'язаними у тій же площині, у якій вони виникли. Це положення є по суті і парадигмальною матрицею для розуміння медіації як пізнання. Воно допомагає збагнути той безперечний з пізнавальних позицій синергетики факт, що конфлікт (спір) суб'єктів інтерсуб'єктивного відношення може бути конструктивно врегульованим лише у випадку, якщо його сторони перейдуть в іншу площину взаємодії, ніж та, у якій виник відповідний конфлікт (спір). «Знання цього знання, - резюмують У. Матурана та Ф. Варела, – є соціальним імперативом антропоцентристської етики» [8, Р. 246].

Синергетична парадигма у її загальноприйнятому нині змісті була сформульована на схилі ХХ ст. Германом Гакеном, який вважається одним з її основоположників як пізнавальної традиції. Він у своїх дослідженнях самореферентних систем переконливо довів, що хоча процеси самоорганізації є універсальними та охоплюють собою як неживу, так і живу природу із людиною включно, найдосконалішою формою самоорганізації наділені антропосоціокультурні системи. Він пояснює це тим, що в останніх складність їх будови не тільки помножена на мультिवаріантність їх розвитку, але й ще більше ускладнена тим, що вони є продуктом цілеспрямованої діяльності людини. Тобто, тут має місце «свобода волі». І це, як зазначає Г. Гакен, не метафора, а системоутворююча властивість суб'єкта самоорганізації. При цьому він наголошує, що усім самореферентним системам властиві загальні закономірності їх самоорганізації, принципове внутрішнє співвідношення їх станів порядку та динамічного хаосу [9, S. 35].

В той же час, слід зазначити, що в антропосоціокультурних системах, класичним прикладом яких і є медіація, співвідношення сил порядку та динамічного хаосу, зумовлюється не лише обек-

тивними чинниками та неминучими випадковостями, особливо відчутними у стані біфуркації системи, проте і свободою волі сторін конфлікту (спору) як опорних елементів системи медіації. Переконливими свідченнями цього є практика медіації. До прикладу, відповідно до Закону України «Про медіацію» тільки на підставі добровільного волевиявлення сторін потенційного чи реального конфлікту (спору) укладається їх угода про проведення між ними медіації за сприяння медіатора, лише ними визначається зміст цієї угоди, а також угоди між ними за результатами медіації, лише сторони медіації на основі нічим та ніким необмеженого їх волевиявлення поступово знаходять врегулювання відповідного конфлікту (спору) чи не знаходять його у випадку, якщо вони виявляються неспроможними узгодити свободу волі однієї сторони медіації зі свободою волі іншої сторони [7]. Визначити наперед кінцевий результат медіації неможливо, як і вказати стан будь-якої іншої антропосоціокультурної системи на відповідний момент часу.

Враховуючи вищезазначену данність антропосоціокультурних систем Г. Ніколіс та І. Пригожин обґрунтували у монографії «Пізнання складного. Вступ» максимум, яка впродовж певного періоду часу вважалася неспростовною, що поведінка індивідів і їх груп в будь-яких «гуманітарних системах» непередбачувана принципово [10]. Однак подальші дослідження антропосоціокультурних систем показали, що вищезазначене явище мало б місце у цих системах тільки у випадку їх нічим не обмеженого спонтанного розвитку. Зазвичай має місце протилежне явище – зацікавлені в певному розвитку такої системи сили на основі її пізнання виявляються спроможними прогнозувати зі значною мірою імовірності майбутній стан такої системи. В медіації такими силами є її сторони.

У випадку якщо сторони медіації на основі пізнання ними їх конфлікту (спору), а також їх власних (імманентних) потреб та інтересів виявляються спроможними достовірно передбачити бажаний для них новий баланс інтересів у їх інтерсуб'єктивному відношенні (на мові синергетики аттрактор відновленої системи), то поетапно вибудовування цього аттрактора (врегулювання їх конфлікту (спору)) де-факто прокладе шлях від динамічного хаосу, що став домінуючим в системі, до нової динамічної рівноваги (порядку) їх інтересів. Такий результат завжди є наслідком вільно обраних кожною стороною медіації дій, які відповідають потребам їх спільного майбутнього. Тобто, виявиться реалізованою спільна передбачуваність їх взаємодії, досягнутою тільки завдяки пізнанню всього різноманіття їх взаємних проблем, а також пізнанню шляхів та засобів їх подолання, що і є де-факто медіацією. Іншими словами, враховуючи, що сторони медіації і є суб'єктами цього пізнання, то очевидні підстави для висновку, що медіація як жива система і є пізнанням самої себе. До речі, аналогічного висновку щодо пізнання права як системи дійшов відомий український філософ права Антон Козловський [11, С. 30].

Необхідно зазначити, що синергетичний дискурс (самопізнання системи) здійснюється за допомогою тільки йому приналежного категорійно-понятійного апарату. До числа базових з погляду синергетики належать наступні поняття: системної відкритості, аттрактора, біфуркації, динамічного порядку та динамічного хаосу, дисипативних структур, ентропії, інформації, фрактала й деякі інші. Ключова роль в даному понятійному ряду належить поняттю інформації. Це зумовлено тим, що власне пізнанням і є одержання, осмислення і застосування інформації.

Синергетика вбачає методологічний ключ до адекватного розуміння природи інформації в явищах несталості та випадковості, що завжди характерні самореферентним системам. Дані явища пов'язані з постійною динамічністю та хаотичністю відповідних систем, їх гнучкістю, пластичністю, трансформативністю, безперервним породженням в процесі їх еволюції якісно нового. Невипадково у синергетиці саме випадок береться за основу генерації нової інформації. Останній разом з несталістю системи збагачує її новою цінною інформацією, необхідною як для збереження системи в силу її самовідтворення на базі власної інформаційної матриці, так і для подальшої цілеспрямованої трансформації системи, а також корегування її взаємодії із зовнішнім світом.

Піками надходження в систему нової інформації є проходження нею точок біфуркації, що робить її поведінку найнестабільнішою. Водночас постає необхідність і з'являється можливість набуття системою випадкового вибору свого нового врівноваженого стану на певний період часу. В медіації як самореферентній системі такими точками біфуркації виступають відповідні етапи врегулювання конфлікту (спору) її сторонами. Медіація як система перебуває у стані динамічного хаосу і продукує для її сторін біти нової інформації, взаємообмін якою являє собою основний зміст пошуку виходу з конфліктної ситуації до тих пір, поки конфлікт (спір) не буде врегульовано.

Інформаційна матриця медіації як системи, яка формується у вищезазначений спосіб, і є її своєрідною інформаційною моделлю. Вона репрезентує собою найсуттєвіші властивості цієї си-

стеми та містить у собі насамперед інформацію про структуру системи. Остання, відповідно до її природи, зберігається навіть у процесах динамічних системних змін, адже, як з'ясували ще У. Матурана та Ф. Варела, кожна структура є примусом, який надає системі стійкості і захищає її від зовнішніх руйнівних впливів [8, Р. 237]. Загальновідомо, що ключовими структурними елементами медіації як системи є її сторони, а також принципово відмінний від них за його природою і статусом елемент – медіатор та зв'язки між ними. Всім цим елементам характерні індивідуальні та групові властивості, а також деякі спільні субстантивні риси. Серед останніх властивостей ключовою є мовленнєва як конкретний прояв інформаційної властивості. Саме з її допомогою здійснюється самопредставлення і самореалізація сторін медіації у її процедурах, в першу чергу пізнання себе та власних потреб й інтересів та пізнання Іншого і його потреб та інтересів, вироблення нового на заміну порушеного паритету їх інтересів в інтерсуб'єктному відношенні останніх уже як сторін медіації. Для медіації це справжній момент істини.

Аналіз процедур медіації переконує, що у ній її сторони щоразу мають двояку перспективу – вони або породжують їх мовленнєвими актами обопільно спроектовану внаслідок пізнання ними відповідного конфлікту (спору) та їх потреб у ньому якісно нову соціальну дійсність для себе та інших і зберігають себе як суб'єктів трансформованого інтерсуб'єктного відношення чи відповідно до образної метафори У. Матурани і Ф. Варели, щезають в такій якості. «Ми, люди, існуємо як люди у тенетах структурних зав'язків, які ми безперервно плетемо, здійснюючи у межах нашої поведінки постійний лінгвістичний тропаллаксис, – відзначають вони. – Мова ніколи ніким не винаходилась лише для того, щоб сприймати зовнішній світ. Відповідно мова не може бути використана тільки як знаряддя відкриття цього світу» [8, Р. 239]. На їх думку, найважливішим у мові є пізнання себе та свого буття у світі. І «по мірі дізнання того, як ми пізнаємо, - резюмують вони, - ми породжуємо себе» [8, Р. 27].

Людська мова, відповідно до концепції інформації У. Матурани та Ф. Варели, відіграє роль найглибиннішої інформаційної матриці, що уможливорює для кожного проживання ним свого життя та вибудовування комунікативних практик в соціумі на основі його пізнання. Вони дійшли переконливого висновку, що саме у мовленнєвій даності «акт пізнання породжує світ у тій поведінковій координації, якою є мова. Ми проживаємо власні життя у взаємній лінгвістичній сполученості не тому, - на їх думку, - що мова дозволяє нам розкриватися, а тому, що ми створені у мові в безперервному становленні, яке ми творимо спільно з іншими» [8, Р. 239].

Інформаційна модель медіації в порівнянні з будь-якими іншими можливими способами її представлення найадекватніше репрезентує міру проявлених відмінностей позицій її сторін в конфлікті (спорі), зменшує їх невизначеність як на етапі ініціювання медіації як альтернативного судочинству способу врегулювання конфлікту (спору), так і під час її безпосереднього здійснення, тобто, надає інформації безперечної цінності. Синергетика зазвичай вимірює цінність інформації за критерієм міри прирощення завдяки її імовірності досягнення системою її мети. Можна зустріти й інші підходи до визначення цінності інформації в синергетиці, однак вони можуть мати тільки опосередковане значення для інформаційної моделі медіації як самореферентної пізнаючої системи.

Метою інформації у медіації виступає врегулювання конфлікту (спору) її сторін. Особливо відчутно впливає на це семантична інформація. Вона відображає, зокрема, сенс мовленнєвих інтеракцій як сторін медіації, так і медіатора. Чи не найважливішою особливістю семантичної інформації є те, що вона враховує не лише потреби й інтереси сторін конфлікту (спору), але й загальний контекст відповідного інтерсуб'єктивного відношення в цілому, що вимагає виходу за межі медіації як системи. Атрибутивна для медіації і статистична інформація, за допомогою якої пізнається міра порушення балансу інтересів її сторін у відповідному конфлікті (спорі). Медіація супроводжується неодмінно і пластом естетичної інформації. Найбільш очевидно вона проявляється в емоційних реакціях сторін медіації на повідомлення іншої сторони, а також у схильності вищезазначених сторін до їх взаємовигідного співбуття. Вищезазначені пласти інформації зазвичай проявляються у медіації не по чергово, а в їх сукупності, з різною мірою її актуальності для сторін медіації. Тому одна з базових функцій медіатора полягає у зменшенні дисонансів інформативного обміну між сторонами медіації і в сприянні конструктивному інформаційному обміну між ними. Останнє перебуває в прямій залежності з пізнавальною функцією інформації.

За формальною ознакою базові функціональні пласти інформаційних потоків в медіації як системі поділяються на динамічну інформацію та структурну інформацію. За критерієм обсягу

переважає динамічна інформація. Вона переважно проявляється в безпосередній мовленнєвій комунікації сторін медіації і медіатора та є провідною формою здійснення медіацією пізнавальних актів, оскільки медіація має як діалогічну, так і дискурсивну природу.

Загальною властивістю медіації є її структурованість як процедури. Вона забезпечується структурною інформацією. Останнє несе в собі знання про усі елементи медіації як системи та динаміку зав'язків між ними, про взаємозв'язок і взаємозумовленість етапів медіації та функціонування медіації як системи в цілому. Між структурною і динамічною формами інформації існує тісний функціональний взаємозв'язок, завдяки якому форми інформації можуть набувати протилежного змісту і цим самим не тільки ускладнювати, але й примножувати інформаційний ресурс медіації як самореферентної системи.

Фундаментальною особливістю інформаційного ресурсу медіації є те, що він, на відміну від інших її ресурсів як системи (технологічного, функціонального, емоційного чи іншого) не вичерпується, а передається у відповідних пропорціях іншим самореферентним системам, а також зовнішньому середовищу під час взаємодії з ними. На основі даної властивості інформаційного ресурсу усіх нелінійних систем синергетикою було виведено основоположний принцип еволюції цих систем – принцип максимуму інформації. Його сенс полягає в тому, що у процесі розвитку самореферентної системи має місце примноження її можливостей переробляти як все більші обсяги, так і все складніші модулі інформаційних потоків. Це стосується безпосередньо і медіації як нелінійної системи. Більше того, у медіації дія цього принципу мультиплікується винятковою суперечливістю інформації, її діалогічністю й дискурсивністю. Це стало відомим як з практичного досвіду проведення медіацій, який уже набув велетенських масштабів, так і з комп'ютерного моделювання медіації.

Для адекватнішого сприйняття і розуміння природи інформаційних потоків у складних нелінійних системах, однією з яких є медіація, важливе значення має сформульований Лотері Заде принцип інформаційної несумісності цих систем. Його квінтесенція полягає в тому, що чим детальніша інформація використовується для репрезентації елементів цих систем, тим менш конструктивна вона з точки зору системи в цілому. Тому і в медіації важливо не примножувати зайві сутності без потреби, до прикладу, надлишкові знання про сторін медіації (їх хобі, уподобання, смаки тощо), а навпаки, вміло користуватися так званою бритвою Оккама для відсікання зайвих з точки зору врегулювання конкретного конфлікту (спору) сутностей. Принцип інформаційної несумісності Л. Заде сформулював за наслідками вивчення ним нечітких множин як систем [12], що за їх властивостями близькі до медіації як системи з нечіткими уявленнями їх сторін впродовж значного проміжку медіації про їх істинні потреби та інтереси.

Для медіації як пізнання властивий ще один принцип – принцип невизначеності. Його також було відкрито під час вивчення інших об'єктів пізнання процесуального типу, зокрема, електрона квантовою фізикою [13, Р. 36–42]. Проте медіація на порядки процесуальніша у порівнянні з електроном. До прикладу, мовленнєва природа динамічної інформації функціонально атрибутивно пов'язана з людьми (сторонами медіації). При сприйнятті голосових сигналів ними одна від одної завжди має місце множинна невизначеність. Зокрема, спеціальні психофізіологічні дослідження демонструють неминучість похибок оцінки на слух протяжності звукового сигналу і його частин. Ці похибки зумовлені об'єктивно відповідною константою, що залежить від фізичних параметрів, а також від психоемоційних і фізіологічних станів як адресата, так і передавача відповідного сигналу [14]. Ще більше мультиплікується така невизначеність дискурсивною природою медіаційного діалогу, семантичною та синонімічною складовими людської ментальності та рядом інших чинників. Суттєвим наслідком такої невизначеності є відчутне зменшення евристичних можливостей медіації як пізнаючої системи.

Додає невизначеності цій системі і приналежність її до ряду складних систем, наділених особливими системними якостями: видовою різноманітністю, змістовою унікальністю, неентропічністю, непередбачуваністю і цілеспрямованістю водночас. Також примножує невизначеність медіації як самореферентної системи наявність різних моделей медіації, що різняться між собою їх інформаційними моделями. Це питання продовжує залишатися одним з найбільш дискусійних серед дослідників медіації. Безспірним залишається лише їх висновок про те, що при обранні моделі медіації для практичного врегулювання за її допомогою конфлікту (спору) поряд з іншими критеріями необхідно брати до уваги і критерій інформаційної якості моделі як один з основоположних [15; 16; 17].

Висновки. Медіація як самореферентна нелінійна процесуальна система належить до роду пізнаючих систем. Суб'єктами пізнання в ній є її сторони. Фундаментальною особливістю цього пізнання є те, що його суб'єкти не ставлять перед собою спеціальних пізнавальних задач. Ці суб'єкти рефлексують з приводу їх спільних інтерсуб'єктних практик і сенсів цих практик та набутого у них досвіду, що призвів до конфлікту (спору) між ними. Пізнання, яке здійснюється в парадигмальних межах медіації як системи, має дискурсивний характер та герменевтичну природу. Ключовим евристичним інструментом в ньому постає інформація. Сенсом цього пізнання є здобуття та використання системою необхідної інформації. Його метою є вироблення і внесення в спільно набутий досвід необхідних кореляцій і досягнення внаслідок цього якісно нового стану динамічної рівноваги взаємних цілей та інтересів суб'єктів інтерсуб'єктного відношення, подолання стану динамічного хаосу системи й утвердження в ній нового динамічного порядку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гаврилюк Р.О., Пацурківський П.С. Медіація як цінність: монографія. Чернівці: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2023. 466 с.
2. Мазаракі Н.А. Медіація в Україні: теорія та практика: монографія. Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
3. Anna Nylund, Kaijus Ervasti, and Lin Adrian. Introduction to Nordic Mediation Research. Gewerbestrasse: Springer Open. 2018. 268 p.
4. Christopher W. Moore. the mediation process. Practical Strategies for Resolving Conflict. San Francisco: Jossey-Bass; A Wiley Brand. 2014. 660 p.
5. Douglas N. Frenkel, James H. Stark. The Practice Of Mediation. A Video-Integrated Text. Third Edition. New York: Wolters Kluwer. 2018. 592 p.
6. Laurence Boulle and Kathleen J. Kelly. Mediation: Principles, Process, Practice (Canadian Edition). Toronto: Butterworths, 1998, 356 p.
7. Про медіацію. Закон України від 16 листопада 2021 року № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text>.
8. Humberto R. Maturana, Francisco J. Varela. The Tree of Knowledge: The Biological Roots of Human Understanding. Revised edition. Shambhala. Paperback. 1992. 272 p.
9. Haken H. Erfolgsgeheimnisse der Natur. Synergetik: Die Lehre vom Zusammenwirken (rororo Sachbuch). Reinbek bei Hamburg, 1995. 254 s.
10. Gregoire Nicolis, Ilya Prigogine. Exploring Complexity: An Introduction. New York: St. Martin's Press. 1989. 328 p.
11. Козловський А.А. Право як пізнання. Вступ до гносеології права. Чернівці: Рута. 1999. 295 с.
12. Zadeh L.A. Fuzzy Sets // Information and control. 1965. Vol. 8. P. 338–353.
13. Werner Heisenberg. The Physical Principles of the Quantum Theory. Dover Publications. 1949. 208 p.
14. Risset J.C. Stochastic Processes in Music and Art // In: Stochastic Processes in Quantum Theory and Statistical Physics. Berlin, 1982.
15. Riskin L. Understanding Mediator's Orientations, Strategies, and Techniques: A Grid for the Perplexed. Harvard Negotiation Law Review. 1996. 1. P. 7–51.
16. Boulle L., Nesic M. Mediation: Principles, Process, Practice. London: Butterworths, 2001. 617 p.
17. Robert A. Baruch Bush and Joseph P. Folger. The Promise of Mediation: The Transformative Approach to Conflict. 2nd ed. Robert A. Baruch Bush and Joseph P. Folger. Jossey-Bass Publishers, San Francisco, 2004. 304 p.